

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Кисельова Кирила Юрійовича

«Статистичне вивчення споживання продуктів харчування
населенням України»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.10 – статистика

1. Актуальність теми дослідження

Становлення ринкових відносин в Україні, розвиток процесів, пов'язаних з європейською інтеграцією обумовлюють необхідність удосконалення статистичних досліджень, спрямованих на вивчення рівня життя населення.

Падіння рівня життя населення в останні роки відобразилося в першу чергу на рівні та структурі споживчих товарів та послуг, а найбільш вразливі верстви населення звели свої споживчі потреби виключно до споживання продуктів харчування. Крім цього, існує помітна міжрегіональна диференціація у рівнях продовольчого забезпечення, обумовлена соціально-економічними та історичними особливостями розвитку регіонів.

Необхідність розробки механізмів всебічного соціального захисту найбільш вразливих верств населення, впровадження дієвих регіональних програм щодо продовольчого забезпечення населення вимагає удосконалення інформаційно-аналітичного апарату статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України і визначає актуальність представленої теми дослідження.

Вх. № 268 від 27.04.2016р.

Вчений секретар Зоріна О.А. // ЗФ

Таким чином, тема дослідження *Кирила Юрійовича Кисельова* є актуальною і має важливе науково-методологічне та практичне значення для розвитку національної статистики та формування соціальної політики України.

2. Наукова новизна одержаних результатів дослідження

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що в роботі пропонуються авторські підходи до статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України, які мають прикладний характер. Найбільш суттєві результати, що характеризують наукову новизну та особистий внесок автора, є:

1. Автором здійснено узагальнення історії статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням на основі обстежень сімейних бюджетів за останні 150 років, в результаті чого виділено шість етапів розвитку статистики сімейних бюджетів, які мають принципові відмінності за об'єктом статистичного спостереження та їх кількістю (п. 1.1., С.12–16).

2. В роботі удосконалено методичні підходи до аналізу сукупних доходів та сукупних витрат населення України, зокрема, статистичне оцінювання індикаторів економічної доступності продуктів харчування за 2013-2014 рр. (п. 2.2, С. 69–71).

3. Набули подальшого розвитку методичні підходи щодо регіональної типологізації домогосподарств за рівнем споживання продуктів харчування на основі застосування методу кластерного аналізу (п. 3.3, С. 120–124).

4. Автором удосконалено методичні підходи до статистичного вивчення витрат населення на продукти харчування в частині виділення головних компонент, що дозволило оцінити взаємозв'язок витрат на продукти харчування та обраних соціально-економічних факторів (п. 3.4, С. 124–136).

5. Як логічне завершення, за результатами статистичного аналізу розроблена низка науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України (п. 3.5., С. 136-142).

3. Обґрунтованість та достовірність сформульованих в дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій

Обсяг і глибина виконаного дослідження є достатніми для обґрунтування наукових висновків, положень і рекомендацій, що виносяться на захист. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових результатів визначається об'єктивним характером використаної в процесі дослідження інформації, систематизацією та узагальненням широкого статистичного матеріалу та нормативно-правових актів, опрацюванням значного обсягу як вітчизняних, так і зарубіжних наукових джерел.

Достовірність основних результатів дисертації підтверджується їх апробацією на міжнародних та національних науково-практичних конференціях, публікаціями у наукових фахових виданнях, використанням результатів дослідження у практичній діяльності відомчих установ і у навчальному процесі.

Висновки за результатами дослідження логічно пов'язані з об'єктом та предметом дослідження, вичерпно аргументують виконані завдання та підтверджують досягнення поставленої мети. В них чітко сформульовані констатуюча та конструктивна частини.

4. Значення отриманих у роботі нових результатів для науки і практики

Сформульовані та обґрунтовані в дисертації теоретико-методологічні положення і рекомендації щодо вдосконалення статистичного вивчення

споживання продуктів харчування населенням України мають наукову і практичну цінність й сприятимуть подальшому вдосконаленню існуючої статистичної методології.

Наукові доробки автора щодо комплексного статистичного аналізу споживання продуктів харчування населенням України у частині його інформаційного забезпечення доведено до рівня практичного використання, що підтверджують довідки про їх впровадження у роботі Головного управління статистики в Житомирській області (довідка № 11-03/34 від 23.03.2015 р.) та Головного управління статистики у Вінницькій області (довідка № 01-03/1077 від 30.03.2015 р.).

Значення результатів дослідження для поглиблення теоретикометодологічних основ аналізу споживання продуктів харчування населенням підтверджується їх апробацією в навчальному процесі Національної академії статистики, обліку та аудиту при викладанні курсу «Соціальна статистика» при підготовці бакалаврів спеціальності «Прикладна статистика» (довідка № 246/1 від 30.03.2015 р.).

5. Повнота викладення результатів наукових досліджень в опублікованих працях

Основні положення наукового дослідження висвітлені в авторефераті дисертації та у наукових публікаціях здобувача (загальним обсягом 4,36 друк. арк., з них: 3 статті – у виданнях, що належать до наукометричних баз даних, загальним обсягом 1,29 друк. арк., 6 статей – у наукових фахових виданнях загальним обсягом 1,74 друк. арк. та 5 публікацій (1,33 друк. арк.) – в інших виданнях).

Обсяг друкованих праць, їх кількість, зміст і стиль викладу результатів досліджень, наукових положень та рекомендацій відповідають вимогам МОН

України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Зміст автореферату за логікою та структурою викладеного в ньому матеріалу повністю відповідає основним положенням та висновкам дисертаційної роботи.

6. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Необхідно зазначити, що за загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Кисельова К. Ю., в ній є певні дискусійні моменти, окремі положення потребують додаткового обґрунтування, а саме:

1. У дисертаційній роботі (п. 2.2.1.) здійснено аналіз соціальнодемографічної структури домогосподарств України. Автор констатує, яким є склад домогосподарства України за кількістю дорослих осіб, наявністю дітей, працюючих тощо. Однак незрозуміло, яким чином це пов'язується зі споживанням продуктів харчування ними? Робота значно виграла б, якби автор в результаті такого аналізу охарактеризував, наприклад, соціальнодемографічний портрет домогосподарства з найкращою та найгіршою структурою споживання.

Разом із цим, як висновок автор зазначає, що ОУЖД забезпечує об'єктивне оцінювання структури та динаміки домогосподарств України (С. 62 та С. 98), однак при цьому отримані результати аналізу не порівнюються з даними інших джерел, які б свідчили саме про об'єктивність ОУЖД.

2. У розділі 2.3.3. автор пропонує удосконалення інструментарію ОУЖД шляхом організації спеціальних тематичних обстежень, орієнтованих на вивчення споживання продуктів харчування малозабезпеченими верствами населення (С.96, автореферат С.15). По-перше, не зрозуміло, кого саме автор визначає під «малозабезпеченими». Якщо мова йде про отримувачів державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, то відповідно до дизайну ОУЖД,

до вибірки їх щороку потрапляє близько 150 одиниць. Очевидним є, що такого обсягу вибірки недостатньо для отримання надійних оцінок щодо особливостей споживання малозабезпеченими верствами населення. По-друге, залишається невизначеним питання, як таке тематичне обстеження (навіть за умови збереження обсягу вибірки) може бути імплементоване в наразі існуючу програму обстеження за умови щорічного скорочення фінансування ОУЖД.

3. Розроблений тематичний запитальник для оцінювання рівня споживання продуктів харчування малозабезпеченими верствами населення (Додаток Б,

С.171-174) дозволить, на думку автора, проаналізувати, зокрема, набір продуктів харчування малозабезпеченого населення, їх джерела надходження, щотижневі грошові витрати на продукти харчування, насиченість регіональних ринків продуктами харчування (С.138). Проте, детальне ознайомлення з існуючим інструментарієм ОУЖД (зокрема щоденником поточних витрат домогосподарств) дозволяє констатувати, що інформація про визначені групи продуктів харчування, місця, цілі та обсяги придбання (в натуральних та грошових одиницях) вже збирається на постійній основі, при цьому фіксуються щоденні покупки. Тому, за умови незмінного обсягу вибірки ОУЖД, повторення цих запитань у спеціальному тематичному запитальнику, на мою думку, не має цінності для статистичного аналізу.

4. У розділі 3.5. наведено розроблені автором практичні рекомендації щодо напрямків соціального захисту населення на регіональному рівні. Деякі з цих рекомендацій мають загальновідомий характер, і тому не є результатом саме цього дослідження, зокрема забезпечення «гідної оплати праці працюючих», «боротьби з безробіттям та працевлаштування населення» (с.141), «перегляду прожиткового мінімуму з урахуванням індексації» (с.142). Окремі положення, наприклад «переглянути розміри соціальних виплат малозабезпеченим верствам

населення окремих регіонів України» (с.141) можуть бути запроваджені лише на національному рівні.

5. У роботі спостерігаються термінологічні неточності, неповні назви показників, недоліки редакційного характеру.

7. Загальна оцінка дисертації

Дисертація **Кирила Юрійовича Кисельова** на тему: **«Статистичне вивчення споживання продуктів харчування населенням України»** є самостійною, завершеною, цілісною науковою працею, в якій запропоновано нове вирішення важливих наукових завдань щодо статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України.

Наукові положення, висновки і рекомендації, що містяться в дисертації, відзначаються новизною, достовірністю і достатньою обґрунтованістю. В сукупності вони вирішують конкретну наукову проблему вдосконалення теоретико-методологічних та організаційних засад статистичного оцінювання споживання продуктів харчування населенням України.

За своїм науковим рівнем, новизною отриманих результатів, теоретичним і практичним значенням дисертаційна робота відповідає нормативним вимогам МОН України пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., а її автор **Кирило Юрійович Кисельов** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.10 – статистика.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук,

старший науковий співробітник

Інституту демографії та соціальних досліджень

ім. М.В. Птухи НАН України

М.Ю. Огай

